

Florina-Maria BĂCILĂ
(Universitatea de Vest
din Timișoara)

Familia lexicală a verbului *a răpi* în lirica lui Traian Dorz

Abstract: (The semantic field of the verb *a răpi* in Traian Dorz's Poetry) The current paper's objective is to consider the stylistic values of terms belonging to the semantic field of the verb *a răpi*, highlighting their role in creating the lyrical frame of Traian Dorz – a contemporary Romanian poet, unfortunately a less studied one, author of thousands of poems with mystical approach and of many volumes with memoirs and religious meditation. We will have in view the fact that some lexemes like *a răpi*, *răpire*, *răpit* trigger (often, paradoxically, given the fact that we talk about mystical-religious poems) mostly positive connotations (used in surprising lexical combinations), illustrated through the means of other words like *a fermeca*, *a vrăji*, *a încânta* and their derivatives. Moreover, in several situations, in the structure of the same poem, the above-mentioned terms are used alternatively; thus being created authentic contextual equivalencies between these and others that have figurative meanings. Beyond the simple usage of certain meanings – more or less known – the presence of such terms in Traian Dorz's lyric emphasizes the author's artistic belief, his vision of life and Divinity, of the unique relation between man and Creator – idea which represents the pillar of the entire lyrical message of the Romanian poet.

Keywords: derivation, Lexicologie, Semantics, Stylistics, Mystical-Religious Poetry

Rezumat: Lucrarea noastră își propune să ia în discuție semnificațiile unor termeni din familia lexicală a verbului *a răpi*, semnalând rolul lor în configurarea universului liric al lui Traian Dorz – un poet român contemporan, din păcate mai puțin studiat, autor a mii de poezii de factură mistică, precum și a numeroase volume de memorii și meditații religioase. Vom avea în vedere faptul că lexeme precum *a răpi*, *răpire*, *răpit* antrenează (adesea în mod paradoxal – dat fiind faptul că discutăm despre creații lirice mistico-religioase) mai ales accepții conotate pozitiv (actualizate în combinații lexicale surprinzătoare), ilustrate și prin intermediul altor cuvinte din același câmp semantic, cum sunt, de pildă, *a fermeca*, *a vrăji* sau *a încânta* și derivatele corespunzătoare lor. Mai mult decât atât, în numeroase situații, în structura uneia și aceleiași poezii, termenii menționați sunt întrebuințați alternativ, creându-se veritabile sinonimii contextuale între aceștia și alții, utilizați cu sensuri figurate. Dincolo de simpla actualizare a unor semnificații mai mult sau mai puțin cunoscute, ocurențele unor asemenea elemente lexicale în lirica lui Traian Dorz pun în lumină aspecte referitoare la crezul artistic al autorului, la concepția sa despre viață și despre Divinitate, la unicitatea relației dintre om și Creator – idee pe care mizează, de altfel, întregul mesaj liric al acestui poet român.

Cuvinte-cheie: derivare, lexicologie, semantică, stilistică, poezie mistico-religioasă

În analiza oricărui tip de text literar, un loc aparte îl ocupă perspectiva lexico-semantică, alături de abordarea structurii sintactice, demers cu atât mai necesar (și semnificativ) atunci când valorile de sens ale cuvintelor vin să jaloneze crezul artistic al autorului, contribuind la construcția textuală a artelor poetice, adesea menite să reflecte dramatismul traseului său existențial. Pe atari coordonate se înscrie și lirica lui Traian Dorz*, un autor român contemporan a cărui experiență de viață se confundă aproape total cu cea de natură poetică; este vorba despre o poezie a trăirii întru înalt, întru spiritualitate, aparținând unui scriitor ce are deplina conștiință a acestei dimensiuni prin intermediul căreia, după cum se știe, marile spirite ale umanității au reușit să se salveze întotdeauna, supraviețuind, în ciuda condițiilor vitrege impuse de regimurile totalitare, prin revelația unor modalități specifice de a

transfigura durerea și de a dobândi libertatea în spațiul carceral: credința mijlocită de rugăciunea practică și creația (v. Ilie 2010, 417-418; Cistelecan 2000, 21-27).

În poezia sa, Traian Dorz nu caută să epateze prin limbaj, nu urmărește spectaculozitatea lingvistică sau culoarea care să estompeze mesajul religios, ci vizează un scop anume: împlinirea mării misiuni la care s-a simțit chemat. Cu alte cuvinte, direcția estetică a acestor „*poeme de evadare* [subl. aut.] într-un spațiu [...] al miracolului revelării divinului” (Ilie 2010, 421) se conturează, în bună măsură, prin intermediul versurilor înseși, alcătuiind (discursiv, nu încifrat) o adevărată artă a iubirii pentru Dumnezeu. Lirica dorziană poate fi definită, așadar, ca artă poetică profundă a unui spirit aflat în căutarea absolutului religios, „orbit” de lumina Divinității (pe care și-a dorit-o încontinuu), captivat plenar de puterea Sa. Poate de aceea autorul nu este deloc exploziv în limbaj; dimpotrivă, îl preocupă adoptarea unei atitudini de umilință asumată conștient, în integralitatea ei, de simplitate înaltă, de prosternare în fața Creatorului, cu convingerea fermă că, singură, întoarcerea la sacru și la credință reprezintă soluția izbăvitoare. Oarecum în contradicție cu preceptele modernității, creația lui proclamă, într-o manieră extrem de explicită, adâncirea trăirii spirituale, fapt ce merită a fi pus în lumină, întrucât constituie un veritabil punct de reper pentru felul cum a fost gândit, în principiu, modul de construcție textuală.

Ne propunem, în continuare, să arătăm că, la nivelul operei dorziene, pot fi identificați anumiți termeni care se impun, la o lectură atentă, printr-o repetitivitate emblematică, relevanți nu numai statistic, ca frecvență, ci și prin aportul lor fundamental la realizarea unor câmpuri semantice. În consecință, ne vom opri asupra unei familii de cuvinte, urmărind valorile pe care lexemele respective le dezvoltă nu atât în sine, cât în relație cu celelalte elemente integrate în structurile sintactice ale textului și, implicit, cristalizarea lui în jurul unor atari „mărci”, care, prin manifestările lor explicite în spațiul poeziei mistico-religioase, îi adâncesc (și îi întregesc) mesajul.

*

În lirica lui Traian Dorz, o familie lexicală ce dă, în bună măsură, specificitate și relief câmpului semantic din care face parte este cea a verbului *a răpi*; semnificațiile lui se coagulează tot pe două direcții, ca și cele ale sinonimelor *a fermeca*, *a vrăji* sau *a încânta*. În primul rând, este vorba despre sensurile de bază, apropiate de sfera concretului (și conotate negativ), „a-și însuși pe nedrept, a se face stăpân pe un bun material care aparține altuia, a lua (prin abuz) ceva de care dispune o persoană, a lipsi pe cineva (abuziv) de ceea ce are la dispoziție, a-i smulge ceea ce îi revine, i se cuvine, îi este necesar; a fura, a jefui”, actualizate în secvențe lirice unde *a răpi* se asociază cu complemente directe exprimate prin substantive ori prin substituatele lor (inclusiv realizări propoziționale) sau, mai rar, este folosit absolut: „Să iubesc pe cei ce-n mine arunca-vor plini de ură, / să vreau bine la dușmanul / care-mi va săpa mormântul, / să mă rog și pentru-acela / ce de mine nu se-ndură, / care-mi **va răpi veșmântul**.” (CDin 26, *Și mă duc...*); „Noi n-am cârțit când pâinea și haina greu muncite / ni le-**ați răpit** – și-ai noștri în drum ni-i aruncați, / priveam fărădelegea ororii săvârșite / și ne-ngrozeam ce faceți – suntem nevinovați!” (CL 75, *Suntem nevinovați*); „de ce **răpiți puținul** nostru cu greu și cu sudori muncit, / de ce-alungați părinții noștri bătrâni, cu sufletul zdrobit” (CL 101, *De ce?*)

¹ Spre a nu îngreuna parcurgerea trimerelor, am optat, în studiul de față, pentru notarea, în text, a referirilor (cu abrevieri) la volumele (aparținând lui Traian Dorz) din care au fost selectate secvențele lirice, urmate de numărul paginii / paginilor la care se află fragmentul respectiv și de titlul poeziei. Toate sublinierile din versurile citate (exceptându-le pe cele cu caractere cursive) ne aparțin.

De ce? De ce? De ce?); „n-am fost dușmanii vieții voastre, n-am vrut să vă răpim ce-aveați, / nici piedici nu v-am pus în calea spre țința care-o urmăreați” (CL 101, *De ce? De ce? De ce? De ce?*); „Cui i-am făcut vreun rău vreodată, cui i-am răpît ceva și cui / noi i-am făcut vreo nedreptate, nedându-i ce era al lui?” (CL 102, *De ce? De ce? De ce? De ce?*); „Ce lacomi ne sunt ochii spre tot ce nu-i al lor, / răpim grăbiți și fructul știut otrăvitor.” (CDr 162, *Ce lacomi ne sunt ochii*); „Semănați sămânța bună cu bogată mână, / după ce trei părți s-or pierde – una să rămână; / după ce răpește lumea, spinii și-ncercarea, / să mai și rămână-o roadă Celui cu Lucrarea.” (CViit 151, *Semănați sămânța bună*).

În strânsă legătură cu aceste semnificații se află altele (tot concrete, cu o ușoară nuanță figurată), care le completează, în context, pe cele discutate anterior, adăugându-le valențe semantice prin intermediul nominalelor-obiecte ale acțiunii respective, în construcții active sau pasive – „a distruge, a nimici”: „Eu nu mă tem de moarte, dar, chiar de m-ar ucide, / comoara care-o apăr n-o pot răpi nicicând, / căci drumul către dânsa un sol de foc l-închide, / puterea care-o ține o apără tăcând!” (CA 145, *Eu nu mă tem de moarte!*); „Zdrobește totdeauna capul la șarpele neascultării / c-acesta a făcut de-a pururi pe orice om nefericit, / răpindu-i Raiul scump, / adică frumsețea nevinovăției!” (CR 8, *Șarpele*); „– ci oamenii își leagă viața / și inimile lor acum / de-acelea ce pot fi răpîte / sau pot fi prefăcute scrum” (CR 100, *Renunțare*); „a apuca cu forța, a lua cu sila și a duce cu sine pe cineva”, „a smulge pe cineva dintr-un loc”: „– Sora mea iubită, sora mea de-afară, / ruptă ca și mine de pe-un ram iubit, / spune-mi, ce anume vânturi te luară, / oare ce haină mână te-a răpît?” (CÎnd 89, *Astăzi, lângă mine*); „Să spui ființei tale să nu se lege-adânc / de lucruri sau ființe ce i se pot răpi, – / să nu te frângi atunceea când ele se despart..., / căci apa ce le-aduce ți le va și lua...” (CR 13-14, *Călător*); „Chiar dac-ar fi să fiu răpît / și-n noapte dus de mâini haine, / oricât închis și chinuit, / să nu pot să mă las de Tine. // [...] // Chiar dac-ar fi cei dragi ai mei / răpiți și duși de lângă mine, / zdrobit de dorul după ei, / să nu pot să mă las de Tine.” (CCm 192, *Chiar dac-ar fi*); „a atrage, a ademeni (prin făgăduințe); a amăgi, a înșela (cu promisiuni)”: „... A trecut în urmă vremea și-ntr-o toamnă grea, târzie, / m-a răpît de lângă tine lumea largă și pustie.” (CDin 16, *Mama*). De remarcat, în unele dintre fragmentele citate, integrarea lui *a răpi* în structuri binare (conținând sinonime contextuale ale sale, cu rol de explicitare), bazate pe coordonarea copulativă, disjunctivă sau prin juxtapunere ori pe raportul apozitiv (de echivalență), creând un anume echilibru intern al organizării versurilor (v. Irimia 1979, 219) – fapt concludent în procesul dezvoltării ideii poetice. De asemenea, este de semnalat regimul inedit al lui *a răpi*, utilizat ca verb reflexiv obiectiv, asociat cu un clitic pronominal în acuzativ și cu un complement indirect exprimat prin nominal în dativ, în sintagme care, grație unora dintre valorile semantice menționate, conferă secvențelor lirice valențe antonimice: „Prea mult grijind de unii / m-am prea răpît altora, / m-am prea iubit pe mine, întârziind în vis” (CR 182, *O, Doamne, iartă-mi!*); „Înălțate din tina unei lumești vieți / spre zările curate a naltei frumuseți, / răpindu-te micimii, pătrunde curajos / spre-o vrednică trăire curată în Hristos!” (CDr 36, *Înălță-te!*).

Printre accepțiile figurate (conotate pozitiv) ale lui *a răpi* se numără „a umple de bucurie, de plăcere, de entuziasm; a produce o stare de admirație, de satisfacție, de mulțumire, de extaz”, „a delecta, a desfăta”, „a atrage, a captiva, a cuceri, a fascina, a fermeca, a încânta, a subjuga, a vrăji”. Ele se actualizează, în primul rând, într-un poem conceput sub forma adresării directe a Mirelui Iisus spre Mireasa (= Biserica) Lui, atras fiind de frumusețea și curăția ei – relație (reflectată în numeroase poezii dorziene) care constituie unul dintre principiile fundamentale ale *Noului Testament*: „De-atunci Eu te-am dorit

întruna, / că M-a răpit frumsețea ta / și-am așteptat cu-așa iubire / dorita Noastră întâlnire, / Biserică, Aleasa Mea! // De-atunci am auzit, Iubito, / iubirea ta cum Mă chema, / simțeam ființa ta curată / răbindu-Mi Inima Mea toată, / Biserică, Iubirea Mea!” (CCm 145, *Nainte de-a fi fost vecia*); în al doilea rând – într-o meditație lirică despre impactul decisiv al mesajului divin care a transformat, în chip uluitor, traseul existențial al urmașilor lui Iisus, al discipolilor Săi din toate locurile și timpurile, dedicați unei misiuni esențiale ce implică infinita iubire și asumarea autentică, de bunăvoie, a nenumărate sacrificii (cf., de pildă, *Evrei 11²*): „Ce har putut-ai oare-avea / în vorbă și-n privire, / că veacuri au trecut așa / și nu Te-au mai putut uita, / că le-a robii iubirea Ta / întreaga lor simțire! // Prin ce putere le-ai răpit / întreaga lor ființă, / că au răbdat, au pățimit, / au ars, dar nu Te-au părăsit, / au fost uciși, dar au murit / crezând în biruință!” (CCm 158, *Demult, Isuse*; în prima strofă e un termen *vvasisinonim*, conotat tot pozitiv). La diateza pasivă, a răpi apare și într-un pasaj dedicat stării de vorbă, în intimitate, a eului liric cu Divinitatea, când ființa simte la modul plener (în conformitate cu deplina sa încredințare) că a izbutit să treacă dincolo de limitările vieții acesteia, ignorându-le obligatoriu spre a se lăsa stăpânită în totalitate de extazul lăuntric și spre a intra, fie și pentru câteva clipe, în dimensiunea care-i permite atingerea fericirii supreme a eternității: „În ceasul rugăciunii / nu știu unde-s răpit, / îmi e oprit și graiul, / și timpul mi-e oprit.” (CÎnv 149, *Nimic nu pot a spune*). În asemenea momente, se suprimă curgerea obișnuită a timpului și comunicarea prin cuvinte, substituită prin instaurarea unei liniști nefirești (în sensul etimologic al termenului) – fapt situat între coordonatele definitorii ale legăturii omului cu Dumnezeu – și printr-un tip aparte de comunicare, în acord cu „tăcerea activă și lucrătoare” (Ware 2003, 77), consecință a provocării de a-L urma, încadrabilă ca gest al supunerii necondiționate față de El, pentru a-I putea asculta deslușit Cuvântul (cf. *Ioan 3: 29*). Absența rostirii în raporturile omului cu Creatorul este, evident, semnalul rugăciunii „în cămara de taină a inimii” (Ware 2003, 82; cf. și Ware 2003, 94-95; *Matei 6: 6*), de pace interioară, de comuniune intimă a credinciosului cu Cerul (Evdokimov 1996, 27; Ware 2003, 83; *Galateni 2: 20*; *Romani 8: 26*), „când vorbele așteptate rămân nespuse” (Le Breton 2001, 81), „emoția devine covârșitoare obligând vocea să se întrerupă” (Le Breton 2001, 82), iar omul coboară în el însuși, se retrage în singurătatea sinelui (Ware 2003, 75-77), respectând (u-și) tăcerea gândurilor și a trăirilor, spre a-L (re)găsi astfel pe Dumnezeu în plinătatea prezenței Sale și spre a-I contempla fără întrerupere (în toată curăția minții și a inimii) frumusețea și măreția (Ware 2003, 81; Băcilă 2012, 117).

*

Substantivul feminin *răpire* (la origine – infinitivul lung al lui *a răpi*) își actualizează o singură dată sensul negativ „ademenire (prin farmec sau fângăduințe mincinoase), amăgire, atracție, captare a atenției, înșelare (cu promisiuni false), ispitire, seducție periculoasă”, într-o versificare a *Psalmului 62* – text conținând mai multe secvențe cu caracter inioctiv, axate pe bine-cunoscutele îndemnuri către cei credincioși de a lupta constat și responsabil cu plăcerile deșarte ale lumii, cu valorile ei pervertite (e interesant de reținut pluralul *răpiri*, asociat cu verbul *a (se) amăgi*, din aceeași sferă): „În asuprire nu vă-ncredeti, / nici cu răpiri nu v-amăgiți; / când cresc averile, de ele / voi inima nu v-o lipiți!” (CP 113, *Psalmul 62*). Structura citată ilustrează, concomitent, funcția conativă și

² Trimiterile la textele biblice din lucrarea de față conțin titlul cărții respective, urmat de numărul capitolului și – acolo unde este cazul – de cel al versetului / al versetelor la care se face referire.

funcția fatică, reliefate și de utilizarea imperativului negativ (care, prin definiție, se centrează asupra destinatarului, asupra ideii de „punere în act” a unui proces, influențată de locutor), în cele trei propoziții principale ale frazei poetice (conținând mai multe elemente lexicale înrudite semantic), și a unei mărci grafice specifice (semnul exclamării), certificând intenția autorului de a-și organiza textul într-o manieră dialogică, de a intra într-o relație nemijlocită cu ceilalți, de a teatraliza adresarea, precum, odinioară, Fericitul Augustin, în *Confesiunile* sau în *Solilocviile* sale: „Depășind suferința individuală, poetul devine de fapt un *poeta vates* [subl. aut.] ce-și asumă o dublă condiție (de individ [...] și de reprezentant al unei mulțimi cu patimi similare)” (Ilie 2010, 419), transgresând materialitatea, terestruul degradant și obscur.

Dimpotrivă, sensurile pozitive – „sentiment de bucurie (foarte vie), de mulțumire, de entuziasm, de satisfacție; farmec, vrajă”, „captivare, cucerire, delectare, desfătare, fascinație”, „(concret) aspect, fapt care produce o plăcere deosebită; lucru minunat și surprinzător” – trimit la intimitatea unică a trăirilor de har de pe Tabor, la comuniunea specială a eului auctorial cu Dumnezeu, privită ca o contopire totală cu El, în momente sublime de meditație și de extaz: „Ce fericit e-a ști, Iisuse, / când tremur pe nălțimi divine, / că toate stările răpirii / sunt sărutările de Tine” (CBir 131, *Ce fericit e-a ști*), la ceasul întâlnirii de taină cu Divinitatea: „Când în sfânta Lui iubire, / contemplându-L, te afunzi / în a Duhului răpire, / ce te-ntreabă, / ce-I răspunzi?” (CCm 70, *Suflet fericit*), în acea stare de vorbă încărcată de emoție și de sacralitate: „De vrei s-atingi nălțimea / cereștilor minuni, / sfințește-te-n răpirea / divinei rugăciuni.” (CS 177, *De vrei s-ajungi stăpânul*), în clipele (deloc împovărătoare) de încântare profundă a sufletului, de înălțare a minții și desfătare a inimii, care anulează orice bariere ale pământescului ființei: „Presimțirea-nfrigurată a răpirii sufletești / mi-e ca teama-mbrățișării cu puterile divine, / însă greutatea slavei din trăirile cerești / nu-mi apasă, ci-mi descarcă tot trupescul de pe mine.” (COrm 167, *A trecut, Iisuse, vântul*); „Voi odihni a ta-ntristare / pe-această Inimă mereu / și-ntreaga ta împovărare / ai s-o descarci la Sânul Meu. // A dragostei răpiri divine / te vor cuprinde-n infinit / cum și pân' azi, atât cât tine, / nu-i altul să le fi trăit.” (CNoi 192, *M-am dus...*). Numai așa se poate ajunge la atingerea absolutului eternității – căutând-o fără istovire și necutezând a o îngrădi în limitele cuvântului rostit: „Cum să pot uita răpirea până-n nu știu care rai, / unde stările trăite n-au nici saț și n-au nici grai?” (COrm 188, *Cum să pot uita eu, Doamne?*), prețuind la cote maxime ceasurile de rugăciune, de venerare, de admirație a minunilor reflectate în întreaga fire înconjurătoare (idei ce se desprind prin urmărirea cologațiilor evidențiate în aceste versuri): „Și-n ceasul răpirii înalt și slăvit, / iubirea Ți-ncheagă din ele, / frumoasă, ca Ție, Iisuse Iubit, / cununa cântărilor mele.” (CCm 200, *Cum marea și-aduce*; coordonarea copulativă a atributelor adjectivale subliniate dă mai multă pregnanță semnificației substantivului regent, explicitând-o, iar coordonarea contextuală, ca expresie a continuității mesajului liric, conturează o atmosferă adecvată); „Ca o răpire naltă la cerurile sfinte / așa e rugăciunea în fața Ta când stăm, / – cu starea cea mai sfântă, mai strânsă și fierbinte, / așa ne fă, Iisuse, să fim când ne rugăm.” (CBir 153, *Ca o fântână dulce*). În ultimul fragment citat, linia de pauză e utilizată cu rolul de a focaliza, la începutul versului al treilea, o încărcătură semantică surprinzătoare, dinamizând organizarea internă a poeziei. „Prin desfacerea unităților sintactice solidare, se izolează componente esențiale care, prin aceasta, devin relevante sub aspect semnificativ, centri ai dezvoltării ideii poetice” (Irimia 1979, 224).

*

Adjectivul de proveniență participială *răpit* actualizează, în lirica lui Traian Dorz, înțelesul (pasiv) concret „luat cu forța, furat, însușit pe nedrept” (cu referire la episodul biblic al pierderii Edenului prin păcatul săvârșit de strămoșii omenirii, recâștigat însă prin credința în întruparea lui Iisus și printr-o legătură constantă cu El): „Dar spada mea-i acumatare / și zaua mea-i de nepătruns, / credința mea-i biruitoare / și țărmlul sfânt e ca ajuns. // C-un cântec strălucit de slavă / ies înaintea lui voios / și stau în fața lui grozavă / încins cu spada lui Hristos. // Din încheștarea-nfricoșată / el lutul meu l-a cucerit, / dar eu i-am cucerit deodată / cerescul paradis **răpit**.” (CUrm 175-176, *Începe ultima-ncheștare*). Trecerea înspre perspectiva semantic pozitivă a utilizării lui se realizează însă în următorul fragment, care se află oarecum la polul opus față de cel citat anterior, relevându-i sensul (figurat) „purta de bucurie, plin de admirație, de mulțumire, de satisfacție, de entuziasm, de uimire; captivat, cucerit, fascinat, fermecat, încântat, subjugat, vrăjit”, trimițând, evident, la ideea de extaz mistic: „Când mâna mea tremurătoare / El mi-o atinge fericit, / de-a Lui iubire-mbătătoare / mă simt în raiul Lui **răpit**.” (CBir 193, *Când îmi zâmbește El*); acesta se desprinde și dintr-o altă secvență lirică dedicată stării de vorbă (în tăcere!) cu El, atunci când vorbele obișnuite dispar pentru a lăsa loc Cuvântului și muzicii sferelor de Sus, din Ierusalimul Ceresc, ascultate alături de îngeri – mesagerii lui Dumnezeu: „În liniștită legănare, / **răpita-n sfânt extaz**, te pierzi, / – o, tinerețe fericită, / de harul lui Hristos sfințită, / ca lunecarea de izvoare / prin înșorite maluri verzi.” (EP 27, *Ce tineri se luminează zorii*; de remarcat redundanța generată de plasarea, în vecinătatea termenului în discuție, a unei determinări care-i subliniază valențele semantice). În asemenea situații, *răpit* are funcția sintactică de element predicativ suplimentar sau, mai rar, de atribut izolat, iar ocurențele sale presupun asocierea cu unul dintre verbele *a asculta*, *a sta*, *a privi* și vizează starea de mulțumire sufletească, de bucurie spirituală, de farmec sfânt, dar și de smerenie deplină (împletită cu rugăciunea neîncetată) a eului liric, precum și a tovarășilor săi de credință și umblare (inclusiv a îngerilor) în fața Divinității, captivați (până la uimirea supremă) de frumusețea și de plăsmuirile Sale cerești și pământeste: „Și-nfiorat de fericire / plec ochii-n jos și-ascult răpit, / ... *Iisuse*, nu mai am, *Iisuse*, / *nimic* pe lume de dorit!” (CDin 163, *Bolnav de dorul Tău*); „Cântecele tale sfinte, / Țara mea, le-ascult răpit / și-al meu suflet te dorește / mai aprins și fericit.” (CCm 48, *Inimami mereu suspină*); „Îți ascult răpit Cuvântul, / plâng când Ți-l ascult, / oare unde-i azi pământul, / de-s în Cer de mult? / Unde s-a pierdut pământul, / de-s în Cer de mult?” (CCm 90, *Dragul mult-iubirii mele*)³; „Cum m-aș avânta, ca Petru, peste valuri netemut, / cum Ți-aș sta, răpit, pe umăr, ca Ioan, să Te ascult, / cum, ca și Zacheu, îndată Ți-aș da-ntregul meu avut / – ca să poți vedea, *Iisuse*, cât Te-am înțeles de mult!” (CA 96, *De-aș putea să-ntorc!*); „Dulce soare, strălucește / pe fereastra sfântă / unde îngerul iubirii / stă răpit și cântă” (CCnț 140, *Dulce soare, strălucește*); „Căci mi-ai dat și-mi dai cât, Doamne, / nici cu gândul nu socot / și, **răpit**, privind spre Tine, / doar să plâng – atât mai pot.” (CCm 19, *Fericita mea Nădejde*); „Cu ochii firii noi privi-vom / în veci spre Fața Ta răpiți / și strălucirea-I ne va face / din veac în veac mai fericiți...” (CCm 24, *Iisuse, Taina vieții*); „**Răpiți**, privi-vom veșnic la Fața Ta Slăvită, / la toată măreția Supremei Frumuseți, / cât vom putea pătrunde în Taina Negrăită / a dragostei, iertării și harului măreț.” (CCm 49, *În ziua fără noapte*)⁴.

³ Cf. și sinonimia contextuală cu un alt adjectiv de proveniență participială, într-o construcție inedită: „Ascult **uitat** și strâng să țin / lumini și frumusețe / ce-n coruri după coruri vin / și trec în mii de fețe...” (CDr 22, *O, când mă-ndemi!*...).

⁴ În contextul discuției despre sinonimele termenului *răpit* și despre variantele versurilor dorziene, de reținut că, în poezia citată, în locul adjectivului menționat (cum apare, ulterior, în CCm 49), este întrebuițat, inițial, sinonimul *vrăjiți* în următoarea secvență selectată din poezia *În Ziua-fără-Noapte*, publicată în volumul (semnat de autor cu

O componentă importantă a acestui segment o constituie întrebuițarea adjectivului în pasaje ce sugerează ori descriu rugăciunea continuă (în cazul de față – ca tip de comunicare religioasă și lirică), când absolut tot ce e în jur se estompează, sufletul tinde să se retragă (discret, dar hotărât) din această lume, căutând, în schimb, dimensiunea aspațială și atemporală, unde cuvintele și limitările dispar cu desăvârșire, iar dragostea desăvârșită deține suveranitatea. În definitiv, adevărata fericire a ființei umane (la un nivel superior al înțelegerii ei) se află – deși poate părea paradoxal – în singurătate, în „liniștea lăuntrică a inimii curățite de orice gând și de orice imagine” (Ware 2003, 114; cf. și *Romani* 7: 22; *II Corinteni* 4: 16; *Efeseni* 3: 16), în reculegere și meditație, în disponibilitatea (prioritară) față de conversația interioară și în deschiderea inimii față de momentele de har ale ascultării mesajului sacru⁵ (Băcilă 2012, 119-120): „Spațiul poetic devine, în cele mai fericite dintre cazuri, chiar un spațiu al marii întâlniri, aceea cu alteritatea radicală, cea divină.” (Ilie 2010, 420). Să nu uităm că, în tradiția creștină, rugăciunile adresate lui Dumnezeu sau sfinților constau, cel mai adesea, în perioade de tăcere neîntrerupte, fiind exprimate în forul interior al credinciosului; comunicarea „tăcută” a acestuia cu El, „rugăciunea vie, trăită, a liniștii creatoare” (Ware 2003, 22) își au obârșia, așadar, în tradiția mistică a creștinismului, „preocupată să găsească unitatea cu Dumnezeu și conștientă de neputința cuvintelor de a numi o experiență complet străină percepției umane.” (Le Breton 2001, 55). Tăcerea veghetoare (care transfigurează sufletul) devine astfel „un preludiviu al deschiderii spre revelație” (Chevalier, Gheerbrant 1995, 343, s.v. *tăcere*)⁶, un veritabil privilegiu de accedea spre înălțimile și abisurile ființei, dar, mai ales, o permanență a comuniunii depline cu Cerul (*I Tesaloniceni* 5: 17): „Când răpit în rugăciune / te înalți în stări de rai, / cine-ar fi să poată spune / cât îți dai / și cât îți dai!...” (CCm 70, *Suflet fericit*); „– Doar seara, stând pe-un munte, singur, / răpit de-a’ rugăciunii zări, / poți bănui ceva din harul / dumnezeieștii Lui cântări!” (CCm 133, *Cum aș putea?*); „Nimic nu-Ți cer nici astăzi, Iisuse-al meu, niciunde, / ci numai stropul dulce pe care l-am gustat / să mi-l prefaci izvorul cu nesfârșite unde, / din care să beau veșnic, răpit și-ngeuncheat!” (CVeșn 168, *Nu Ți-am cerut vreodată*; construcția textuală mizează, și aici, pe o structură binară, alcătuită pe baza coordonării copulative cu un atribut exprimat printr-un alt adjectiv de proveniență participială, din aceeași sferă semantică, ce vine să întregească înțelesul); „Aș vrea, Iubire, să-nvăț toate, / – dar numai tu să mă înveți, / căci numai tu le știi curate / și numai tu le faci de preț. // [...] // Aș sta răpit în rugăciune, / dar numa-n fericitu-ți loc, / să fiu doar unde tu m-ai pune, / să ard – dar numai pe-al tău foc.” (CBir 43-44, *Aș vrea, Iubire, să-nvăț*); „În ceasul sfânt al serii / când stelele răsar, / doresc al privegherii / și-al rugăciunii har; / răpit primește gândul / al cerurilor mir / când tremură umplându-l / ca pe-un divin potir.” (CS 79, *În ceasul sfânt al serii*).

*

pseudonimul Cristian Dor) *În așteptarea Mirelui. Cântări de dragoste*, Beiuș, Tipografia „Doina”, 1943, p. 68: „Vrăjiți privi-vom veșnic pe Fața Ta iubită / De Mire – măreția supremei Frumuseți / Când vom putea pătrunde în Taina negândită / A Dragostei, a Slavei și-a Harului măret.”

⁵ Vezi Le Breton 2001, 185: „Prietenul tăcerii ajunge apropiatul lui Dumnezeu.”; Chevalier, Gheerbrant 1995, 343, s.v. *tăcere*: „Dumnezeu ajunge în sufletul în care domnește tăcerea.”; cf. și Le Breton 2001, 186: „Tăcerea este limbajul lui Dumnezeu deoarece conține în sine toate cuvintele; ea este o rezervă inepuizabilă de sens.”; Ware 2003, 19: „Adevărata rugăciune interioară este atunci când încetezi să mai vorbești și ascuți vocea fără cuvinte a lui Dumnezeu în adâncul inimii tale.”

⁶ Vezi Ware 2003, 9: „rugăciunea înseamnă vorbire tainică în har [...], vorbire a sufletului cu Dumnezeu, a lui Dumnezeu cu sufletul nostru și înălțare către Dumnezeu, împărțire în lumina și iubirea divină.”

Derivatul *răpitor* (cu valoare de substantiv) își actualizează sensurile (în registru negativ și figurat) „(despre oameni) care răpește pe cineva sau ceva; (persoană) care ia pe nedrept un bun al altuia, care despoaie pe altul, care uzurpă un drept al altuia; hrăpăreț, hoț, jefuitor, prădător”, „care ia viața cuiva; ucigaș” în două situații selectate din poezia dorziană; prima reprezintă o versificare a *Psalmului 76*, centrat pe ideea atotputerniciei și atotștiinței lui Dumnezeu, a Cărui autoritate învinge orice tentativă a vrăjmașului-diavol (și, ca atare, fragmentul în care termenul este integrat redă superlativul absolut – gradul intensității maxime): „Tu ești mai mareț de mii și mii de ori, / mai puternic decât munți de **răpitori**...” (CP 139, *Psalmul 76*); cea de-a doua e o reflecție lirică asupra pildei biblice a semănătorului (realizată în stilul adresării directe, sub forma îndemnului spre ceilalți de a stărui în răspândirea Cuvântului divin, fapt susținut, cu necesitate, de rugăciunea mijlocitoare a eului liric): „Semănați sămânță multă – căci din umbre sure / sunt atâtea **răpitoare** care vin s-o fure / și prin locuri de ispite, multe pietre grele / vin cu arșițe, să piardă câte cad în ele.” (CViit 150, *Semănați sămânța bună*).

*

După cum se observă din cele de mai sus, utilizările termenilor din această familie lexicală relevă faptul că ei dezvoltă, statistic vorbind, accepții specific repetitive, unitare (dar deloc banale), constituindu-se în adevărate nuclee la nivel textual, cu funcție de intensificare semantică și de organizare a expresiei. De altfel, impresia generală care se cristalizează este aceea că autorul a urmărit și așezarea cuvintelor în asocieri cu sinonimele lor contextuale, pentru a da relief nuanțelor acestora; prin urmare, maniera de manifestare a repetitivității devine centrul de interes al multora dintre creațiile lirice dorziene și fiecare termen ar merita să constituie câte un articol lexicografic în dicționarul limbajului poetic al lui Traian Dorz, așa cum alte studii ar trebui consacrate și cercetării altor familii de lexeme cu sensuri similare și cu numeroase ocurențe (cf., de pildă, *a fermeca*, *a vrăji*, *a încânta* și derivatele lor). Fără a încerca să facem ierarhizări și menținându-ne în limitele unei analize constatatoare, reținem că versurile trebuie plasate într-o experiență personală de tip special, drept care valorile elementelor discutate configurează o artă poetică aparte a unui univers de factură mistico-religioasă, care primește relief și se configurează nu prin inovație, ci prin omogenitate și repetitivitate.

Construcția textuală (semantică și sintactică) lasă să transpară nu numai un anumit tip de manierism, ci, implicit, și un mod de a gândi actul poetic, care este unul axat exclusiv pe raportul dintre om și Creator. Pentru autor, poezia nu reprezintă deloc o sărbătoare a figurilor de stil, a mijloacelor artistice generatoare de spectaculozitate, drept care nici nu caută insistent șocantul, inovația lingvistică, fiindcă important este nu absolutul expresiei, ci absolutul Creatorului (pentru Care nutrește un sentiment vădit de atașament profund), coroborat cu atitudinea de umilință, de simplitate (inclusiv prin limbaj) și de sobrietate conștientă, asumată total în fața sacralității. Încercând să păstreze „clasicitatea” operei, eul auctorial nu trăiește, totuși, singur, ci mereu în dialog, adresându-se imperativ sau comunicând despre sine cu ajutorul unui lexic concentrat, fixat constant pe realizarea repetițiilor și a paralelismelor (cu rol în constituirea și în desfășurarea semnificației), așa încât versul însuși să conducă înspre tema generală și, în definitiv, să jaloneze crezul artistic al lui Traian Dorz. „Forța mesajului său duhovnicesc depășește valoarea expresiei estetice, așezându-l pe acest împătimit al credinței în rândul poezilor religioși trecuți prin cumplita gheenă a închisorilor din anii negri ai ateismului comunist, după Vasile Voiculescu, Nichifor

Crainic, Radu Gyr și ceilalți care au înălțat, asemenea lui, de după gratii, ruga lor către Domnul Izbăvitorul.” (Dorz 1999: 5).

***TRAIAN DORZ** s-a născut la 25 decembrie 1914, în satul Rături (azi, Livada Beiușului), actualul județ Bihor. La vârsta de 16 ani, aderă la „Oastea Domnului”, mișcare religioasă inițiată de preotul Iosif Trifa la Sibiu, în 1923, având drept scop renașterea spirituală „a Bisericii noastre [Ortodoxe – n.n. F.-M.B.] și saltul calitativ moral, cultural și social în Hristos, al poporului nostru” (Dorz 2005, 260). De prin 1933 începe să scrie poezii de factură mistică, pe care le trimite spre publicare la Centrul „Oastei Domnului” din Sibiu. Din 1934, Dorz devine colaborator apropiat al preotului Trifa, iar un an mai târziu îi apare primul volum de versuri, intitulat *La Golgota*. Continuă să scrie și să publice în libertate până la sfârșitul lui 1947, când este arestat de Securitate. Cu foarte puține întreruperi, a petrecut 17 ani în închisorile comuniste, acuzat fiind pentru apartenența sa la mișcarea „Oastea Domnului” (organizație ce fusese scoasă în afara legii), pentru activitatea intensă și bogată în cadrul acesteia, pentru implicarea în coordonarea ei la nivel național, pentru scrierea, posesia și răspândirea de materiale religioase neautorizate. În ciuda condițiilor de detenție, a repetatelor areștări, anchete, percheziții, amenințări, amenzi etc., Traian Dorz creează sute și mii de poezii, deschizând lungă serie a *Cântărilor Nemuritoare*; cele mai multe au fost puse pe note și constituie un veritabil tezaur muzical al asociației „Oastea Domnului”, însă ele au ajuns să fie cunoscute și de către membrii altor confesiuni creștine. În perioada regimului comunist, volumele sale au putut circula (în clandestinitate) numai sub formă dactilografiată sau copiate de mână, iar o parte dintre versuri au văzut lumina tiparului în străinătate, prin bunăvoința unor creștini care au apreciat talentul creator, spiritul profund religios și vocația de „misionar laic” a acestui poet român. Traian Dorz a trecut la cele veșnice la 20 iunie 1989, în localitatea natală. După 1990, multe dintre scrierile lui (poezii, memorii sau meditații) au fost publicate în țară, la edituri precum „Oastea Domnului” din Sibiu sau „Traian Dorz” din Simeria.

Surse:

- Dor, Cristian. 1943. *În așteptarea Mirelui. Cântări de dragoste*. Beiuș: Tipografia „Doina”.
- CA = Dorz, Traian. 2006. *Cântarea Anilor*. Sibiu: „Oastea Domnului”.
- CBir = Dorz, Traian. 2007. *Cântarea Biruinței*. Sibiu: „Oastea Domnului”.
- CCm = Dorz, Traian. 2007. *Cântarea Cântărilor mele*. Sibiu: „Oastea Domnului”.
- CÎnv = Dorz, Traian. 2007. *Cântarea Învierii*. Sibiu: „Oastea Domnului”.
- CVeșn = Dorz, Traian. 2007. *Cântarea Veșniciei*. Sibiu: „Oastea Domnului”.
- CViit = Dorz, Traian. 2008. *Cântarea Viitoare*. Sibiu: „Oastea Domnului”.
- CDr = Dorz, Traian. 2006. *Cântări de Drum*. Sibiu: „Oastea Domnului”.
- CS = Dorz, Traian. 2008. *Cântări de Sus*. Sibiu: „Oastea Domnului”.
- CÎnd = Dorz, Traian. 2004. *Cântări Îndepărtate*. Sibiu: „Oastea Domnului”.
- CL = Dorz, Traian. 2005. *Cântări Luptătoare*. Sibiu: „Oastea Domnului”.
- CNoi = Dorz, Traian. 2008. *Cântări Noi*. Sibiu: „Oastea Domnului”.
- CCnț = Dorz, Traian. 2008. *Cântările Căinței*. Sibiu: „Oastea Domnului”.
- CDin = Dorz, Traian. 2004. *Cântările Dintâi*. Sibiu: „Oastea Domnului”.
- CUrm = Dorz, Traian. 2007. *Cântările din Urmă*. Sibiu: „Oastea Domnului”.
- CP = Dorz, Traian. 2005. *Cântările Psalmilor*. Sibiu: „Oastea Domnului”.
- CR = Dorz, Traian. 2006. *Cântările Roadelor*. Sibiu: „Oastea Domnului”.
- Dorz, Traian. 1999. *Din pragul veșniciei*. Sibiu: „Oastea Domnului”.
- EP = Dorz, Traian. 2010. *Eternele poeme*. Sibiu: „Oastea Domnului”.

Referințe bibliografice:

- Băcilă, Florina-Maria. 2012. „Din nou despre derivatele cu prefixul *ne-* în lirica lui Traian Dorz”, in *Analele Universității de Vest din Timișoara. Seria științe filologice*, 50, p. 115-122.
- Chevalier, Jean, Gheerbrant, Alain. 1995. *Dicționar de simboluri*, volumul 3, P – Z. București: Artemis.
- Cistelecan, Ioana. 2000. *Poezia carcerală*. Pitești: Paralela 45.
- Dorz, Traian. 2005. *Hristos – mărturia mea*. Sibiu: „Oastea Domnului”.
- Evdokimov, Paul. 1996. *Rugăciunea în Biserica de Răsărit*. Prefață de Olivier Clément. Traducere: Carmen Bolocan. Iași: Polirom.
- Ilie, Emanuela. 2010. „*Dă-ne, Doamne, mântuirea / pentru jertfa ce-am adus...*”. *Poezia-rugăciune în spațiul închisorilor comuniste*, in Alexandru Gafton, Sorin Guia, Ioan Milică (editori), *Text și discurs religios*, nr. 2 / 2010. *Lucrările Conferinței Naționale Text și discurs religios, ediția a II-a, Iași, 13-14 noiembrie 2009*. Iași: Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, p. 415-422.
- Irimia, Dumitru. 1979. *Limbajul poetic eminescian*. Iași: Junimea.
- Le Breton, David. 2001. *Despre tăcere*. Traducere de Constantin Zaharia. București: All.
- Ware, Kallistos. 2003. *Rugăciune și tăcere în spiritualitatea ortodoxă. Puterea Numelui sau despre Rugăciunea lui Iisus. Isihia și tăcerea în rugăciune*. Cu un cuvânt înainte de Pr. Prof. Dr. Constantin Galeriu și cu o postfață de Maxime Egger. București: Christiana.